

INNEHÅLL

1. Att skapa en Messias	II
2. Rörigt vid graven	19
3. Markus berättelse	24
4. Jesus utanför evangelierna	30
5. Tvivelaktiga traditioner	36
6. Eget och andras	41
7. Avrättningen rutinsak	50
8. Evangeliekritikens pionjärer	59
9. Teologi och historia	67
10. Ett nytt slags ledare	78
11. Förskönat förflutet	86
12. Brev under falskt namn	96
13. Tiden var nära	107
14. Kopiors kopior	118
15. De kristna valde döden	128
16. Från förtryckt till förtryckare	139

INLEDNING

Under kristendomens tid har många försökt suddat ut gränsen mellan tro och förnuft, religion och vetenskap. Skillnaden mellan myt och historia har åter aktualiserats av en del forskare, som påstår att de ägnar sig åt modern historievetenskap med Nya Testamentet som källmaterial. Men Nya Testamentet är inte ett godtagbart underlag för historisk forskning med anspråk på vetenskaplighet. Därför skapar sökandet efter ”den historiske Jesus” bara en skenbild av vetenskap i sitt bollande med bibliska myter och motsägelser.

Den här boken vill inte bara påvisa det fåfänga i den historiska Jesusforskning som kallar sig vetenskaplig. Den vill också vara en upplysningskrift. Utanför kretsen av specialintresserade lever de flesta numera i ett slags högaktningfull okunnighet om vad som står i Nya Testamentet. De har förhoppningsvis nytta av en översikt ur ett perspektiv som inte är färgat av kristen tro.

Bokens första del är disponerad efter några av de källkritiska grundbegreppen. De två öppningskapitlen ger exempel på *inre kritik*, som innebär att man söker efter osammanhängande och motsägelsefulla avsnitt. Efter en kort sammanfattning av Markusevangeliet övergår boken till *yttre kritik*. Den gäller källornas tillkomst och syfte, bland annat textens äkthet och *samtidighet*. Där ställs frågor som: Är texten vad den utger sig för att vara? Vem är författaren? Har texten kommit till i nära anslutning till det den skildrar?

Den källkritiska termen *beroende* illustreras med hur de tre första evangelierna förhåller sig till varandra. Deras *tendens* behöver inte diskuteras närmare. Ingen förnekar att Nya Testamentet är skrivet av kristna för att stärka andra kristna i tron eller för att värva nya till läran. Därför är det tendentiöst i källkritisk mening.

Boken övergår sedan till berättelserna om de kristna efter Jesus död med Paulus brev, deras budskap och äkthet som utgångspunkt. Ett kapitel tar upp det textkritiska perspektivet. Hur gamla manuskript finns bevarade? När har de kopierats?

Efter ytterligare några kommentarer om Jesusforskningen följer ett slutkapitel om hur kristendomen förvandlades från förtryckt till förtryckare under 300- och 400-talen.

Grundläggande fakta om Nya Testamentets motsägelser och opålitlighet som historisk källa var välkända redan på 1800-talet. I dag är de förbehållna forskning, högre teologisk utbildning och specialintresserade. Förhoppningsvis kan den här boken sprida kunskapen till en vidare krets.

I. ATT SKAPA EN MESSIAS

I nom den antika judendomen fanns det flera som ansåg att de hade ett budskap till människorna från Gud. Vi kallar dem profeter. En del av dem påstod att Gud snart skulle döma levande och döda. Syndfulla och onda människor skulle bestraffas, de goda belönas och leva i ett paradys för evigt.

Ytterligare en sådan profet påstås ha framträtt på 20-talet, enligt vår tideräkning. Han hette Jesus och kom från Nasaret, en liten stad i Galiléen, ungefär elva mil norr om Jerusalem. Han utgick från judendomen, men ville förändra den på flera punkter. Den romerska ockupationsmakten avrättade honom cirka år 30 på begäran av det judiska prästerskapet i Jerusalem. Han spikades upp på ett stort träkors och fick hänga där tills han dog. Det var en metod som romarna länge hade använt för att avrätta slavar och upprorsmän.

Jesus anhängare påstod att han hade blivit levande igen och tagits upp till himlen. Efter en generation eller två skrev författare ner historier om Jesus liv, död och uppståndelse. De berättelserna och en del annat material från den kristna rörelsen samlades senare till det vi kallar Nya Testamentet.

Men det utgör bara ungefär en fjärdedel av kristendomens bibel. Resten består av Gamla Testamentet, som är judendomens heliga skrift.¹ Den finns med därför att Nya Testamentet försöker

---

¹ Man bör observera att Gamla Testamentet är de kristnas benämning på den hebreiska bibeln. Här används beteckningen därför att det är den allmänt kända i vårt samhälle.

bevisa att Jesus var den Messias som är nämnd i några av Gamla Testamentets texter. De tillkom flera hundra år före vår tideräkning (fvt). Då var judarna periodvis underkuvade av andra folk. Deras profeter påstod att en ny, mäktig kung skulle befria folket från förtryck och återupprätta kung Davids rike, som var en judisk stormakt på 900-talet fvt. Ett av namnen på denne räddare var Messias, som betyder Den smorde. Översatt till grekiska blev det Christós.

SVAGA BELÄGG

Anhängarna till den nya judiska sekten påstod att Jesus var den Messias som profeterna nämnt. Men beläggen är klena. Messias nämns i regel som en mäktig härskare i Gamla Testamentet. Där står att Herren ger styrka åt sin konung och ”lyfter högt sin smordes spira” och att ”Herren ger seger åt sin smorde”.² Det stämmer inte in på Jesus, som blev korsfäst som en brottsling.

De kristna ansåg också att Jesus led och dog för att sona världens synder. I den frågan kunde de hänvisa till flera formuleringar i Gamla Testamentet, bland annat ett citat från profeten Jesaja: ”Han var föraktad, utan värde i våra ögon. Men det var våra sjukdomar han bar, våra plågor han led, när vi trodde han blev straffad, slagen av Gud, förnedrad. Han blev pinad för våra brott, sargad för våra synder, han tuktades för att vi skulle helas, hans sår gav oss bot.”³ Det stämmer bra med de kristnas uppfattning, men problemet är att Messias aldrig nämns i sammanhanget. Orden syftar bara på en ospecificerad ”Herrens lidande tjänare”. Även i en av Davids psalmer i Psaltaren finns en lång utläggning

---

2 1 Sam 2:10, Ps 20:7.

3 Jes 53:4–6.

om en människas lidande.⁴ Men inte heller där står något om att det skulle gälla den kommande Messias.

En del kristna hävdar att det var Jesus som förebådades därför att han kallar sig Människosonen och att Människosonen ”kom med himlens skyar” enligt Daniels bok i Gamla Testamentet.⁵ Det bygger på en omstridd översättning av ett mångtydigt ord. I den senaste svenska bibelöversättningen har man slopat ordet människoson i Daniels bok och nämner bara ”en som liknade en människa”.⁶

Eftersom det var så svårt att hitta förebud om Jesus i Gamla Testamentet fick de kristna tillgripa så kallade typologier. Sådana kunde skapas på två sätt. Antingen tog de kristna en påstådd händelse i Jesus liv och sökte sedan rätt på en händelse av samma typ i Gamla Testamentet, eller också lade de till något ur Gamla Testamentet i berättelserna om Jesus. Vilketdera de än gjorde, så blev resultatet att händelserna liknar varandra. Detta ansågs vara ett belägg för att Jesus hade varit förutspådd hundratals år i förväg. Det skrevs in mängder av typologier i Nya Testamentet, och de kristna var uppslagsrika när det gällde att hitta dem. Ett exempel är att de tre dagar som profeten Jona tillbringade i den stora fiskens buk skulle ha bebådats Jesus tre dagar i graven flera hundra år senare.⁷

Numera är det främst bokstavstroende fundamentalister som vill lyfta fram att Jesus förebådades redan i Gamla Testamentet. I Sverige har några grupper gått samman och producerat *Den svenska folkbibeln*, som kom ut 1999. Flera sekter använder den i stället

---

4 Ps 22:1–18.

5 Dan 7:13.

6 Se även kommentardelen till *Bibel 2000* under uppslagsordet ”Människosonen”.

7 Jon 2:1, Matt 12:40.

för *Bibel 2000*, som anses vara alltför präglad av ”universitetsteologi” och ”historisk-kritisk attityd”.⁸ I *Folkbibeln* har man behållit avsnitt från tidigare bibelöversättningar i den mån de kan tolkas som förebud om Jesus som Messias i Gamla Testamentet. I sina fotnoter och kommentarer menar *Bibel 2000* att flera av dessa passager syftar på jordiska kungar.⁹

Många kristna anser numera att det inte är särskilt viktigt om Jesus var Messias. Men när Nya Testamentet kom till var det avgörande. Den tidens kristna levde i en miljö där Gamla Testamentet var den heliga sanningen, och eftersom de ville förändra judendomen inifrån måste de bevisa att Jesus var Messias. Flera av motsägelserna i Nya Testamentet beror på att de var alltför angelägna att göra det. Berättelserna om Jesus födelse är ett slående exempel.

SKILJAKTIGA SLÄKTTAVLOR

Den äldsta skildringen av Jesus liv och död kallas Markusevangeliet. Det innehåller inget om Jesus födelse. Berättelserna om den dyker upp först i två senare evangelier, skrivna cirka femtio år efter Jesus död. Vi kallar författarna Matteus och Lukas. De börjar med att ge motsägande uppgifter om Jesus förfäder. I Gamla Testamentet står det att den kommande Messias måste vara av samma ätt som kung David, som regerat Israel ungefär tusen år tidigare.¹⁰ Därför inleder både Matteus och Lukas sina evangelier med en lista på Jesus förfäder, däribland David.¹¹ Men listorna

---

8 Kritiken sammanfattas i Seth Erlandsson: *Hur skall Bibeln översättas?* (1999).

9 Se till exempel fotnoterna till Ps 2:1, Ps 110:1 och Jes 9:6 i *Bibel 2000* samt ”Messias” och ”Människosonen” i uppslagsdelen.

10 Jer 23:5 f.

11 Matt 1:1–17, Luk 3:23–38.